

שנת התחת העברי

אומרת כי שפה אינה בהכרח מה שאנחנו אומרים לדבר או צריכים לכתוב. שפה היא מה שאנחנו מדברים וכותבים. ולא יעזור שום דבר בנינו. אתה יכול להחליט שטלפון זה "שחרחוק" בעברית, אבל אפילו היחמורים בפארק הכרמל המתחרש יודעים שצריך "טלפון" בשביל להזמין "חביתית", סליחה, "פאנקיק" מן המיוללה הקרובה. חוץ מזה, בנינו, איזה גבר יעז להגיד לאשה בעונת החיזור, "שחרחוקי לי מחר בשש?" טוב, עלשור אנטומי הולך ומתרגש עלינו. לבני הדורים יש את "שנת העין הפלסטינית" ואת "שנת האשך המפוצת", כל אחד והאני "שנת הזנב", אחרת נצטרך כולנו להתנפח מכאן כמו זבובים.

ואולי

(עפ"י רחלה)

ואולי לא היתה אינטימאדה מעולם,
ואולי
מעולם לא השפמתי עם שחר לך,
לרחרו בלהט-אפי!

מעולם, בימים ארכים ויוקדים
של קציה,
במרומי עננה של עיני ילדים
לא הפרחתי בתים באויר!

מעולם לא טהרתי בטלית תכלת שלי,
ובחם
של עורת שלי, הוי אמונה עורת שלי,
ההיית או חלמתי חלום!

למבקרים. שם כתב על "תרכות של רשע", חשבונות אישיים של מבקרים וכו' וכו'. ולא קם אף מנהל מוסיאון, אף מבקר אמנות או ספרות, אף איש מימסר אחד לענות. מדוע? כי אין להם מה לענות. הכי טוב זה להשתתף, וקולו של צמרת נשאר כקול קורא במידבר.

במידבר הזה שולטים/שולטות הדליות מנור ואחיהאחיותיה. והאמנים משלמים ביוקר: אביבה אורי, לרז'נסקי (שהתאבד) ואחרים. ויונה פישרין, אדם ברוכים, מנורים ווייליס מצפצפים. חבל.

ד"ר אביבה קרן-לוי
ירושלים

הערת "דף חדש": מדבריה של הכר-תבת עולה כי מכיוון שאין אובייקטיביות וויות בשיפוט אמנותי - הרי שאין לשום אדם, ולא דווקא לשמות שאותם מנתה, זכות לביקורת ספרות, אמנות, ציור וכו'. ואם כך אין שום הבדל בין מנהל מוסיאון, שקנה את השכלתו האמנותית בסורבון או במחלקה אוניברסיטאית למוסיאולוגיה לבין מי שהתמחה תחילה בסיודר רפרודוקציות. אבל זעקת הכאב והעלבון עולה מן המיכתב - ואנחנו מקבלים מיכתבים רבים ברוב זאת כל חודש - מעינה על היחסים הלא-תקינים והאווירה העכורה בין יוצרי ישראל, כמעט בכל התחומים, לבין מבקריהם. השאלה היא מי אשם בדבר והאם אי-פעם, ובאיון הרבה, היו פני הדברים שונים? יש כאן ארץ חומר למחשבה - ולוויכוח. וגם, כפי שהניסיון מורה, להתלהטות יצרים.

צדק מי שאמר שבחיי שהוא לא מבין מה כל הפרטים הזה של שנת הלשון העברית, שהרי השפה אינה זקוקה להחלפת ממשלתית, לדרוכו, לתערוכה לידה, לתיק נישום במס ההכנסה, לאישור שהייה ולשאר גוויליאש ממלכתיים כ-17 העתקים, הממלאים רצה ורינה את ידי מזויהניירות הישובים בצירים ונשוא-פנצו מאחורי מכתבות השררה שלהם. השפה העברית, בלי אוזן הרע, חיה ונושמת, תוססת ומלטפת, נושכת ומקללת ואפילו מגדרת בכיצים גם בלי אישורים מגובה; ועל רקע המומה זו של טיפון בכוס מיראפטיים צצה ועולה מאליה שאלת בית השואבה.

על מה השימחה רוצים לקרוא החובות חרשים על שם מילותיהם מופלאות? שיקר! או: שיאלצו אנשים לגור ברחוב "יען כי" ולקבוע פגישות בסימטת "יתרה מזאת" פינת "מסופקני". ואולי הולכים להקים אנדרטות למילים שנפלו, לא עלינו, במערכה הכבדה על חידוש השפה העברית, כך שאפשר יהיה לטייל ברחבי הארץ התפוחה והמורחבת ולזון את עינינו כיופי של גלעד לזכר מילה כמו "קרפיוף" (רצוי בחצרה-המטרה או, לפחות, בד צר של מומו הגדולה), או ירוזיכרון ל-פרקמט טיה, או תבליט-הנצחה ל-קפנדרייה, שיוקם בטינוב רב-תחת על מישקל רב-כריה.

שמא בישיבן עסקינו. אולי זה העניין. שהרי עם תכל'סאי אנחנו וטיבעה של לשון אצל עכוז לילך. עכוז חלק, עכוז שער - העיקר שייצא מזה משהו. שיצמח סיפוק מן הליקוק. או שיקראו לגלידה בשמה ויכריזו כבר בשנה הבאה על "שנת התחת העברי", שנים-עשר ריחים ממימים שיוקרושו להאדרת שמם, תפארתם וריחם של אחורי האומה הרשנים. ואפרופו רשן, אין חבורה מרושנת-עונג יותר מליצני אקדמית הלשון המלכותית. עושה רושם שהחבר'ל האלה (וכבודו לישונם במקומו מונח) לא שמעו עדיין על אחת מקביעות-היסוד של הכלשנות המורדנית ה

היום בביקורות שכתבתי הן מעוררות כי לחלה... ואיש כזה נעשה מנהל מוסיאון ישראל והיום הוא אוצר במוסיאון ישראל... וממשיך לתת ציונים לאמנים-יוצרים. לכמה אמנים הריס פישרין זה את החיים? אבל זה לא מעניין איש. לא את שרה-חינוך, לא את מנהל אגף מוסיאון ישראל היום, לא את מנהל אגף האמנות במשרד-החינוך-והתרבות ולא את ארגון הציירים והפסלים!

והרי ידוע שאין אובייקטיביות בשיפוט אמנותי. ועד היום אין הגדרה מקובלת על הכל למרשג. אמנות" - וראה האנציקלופדיה.

(4) מדבריו של מנהל מוסיאון ישראל, מרטיץ וייל, עולה (כך העיר, 11.11.89) שיעקר הרע באמנות טמון ב...אמנים רק האמנים מפריעים. המנהלים, ועדות השיפוט - ואם להמשיך בקו זה של מחשבה - בעלי הגלריות, מבקרי האמנות הטהים החשובים בעולם האמנות. האמנים היוצרים - אינם מבינים דבר... ואיש כזה הוא מנהל מוסיאון בישראל ונתן ציונים לאמנים.

(5) יורם קניוק (בעבר מבקר-אמנות בטלוויזיה הישראלית) כתב בחוברת מוסיאון בינואר 1982: מה זה תומרקין? פסל בינוני. מי שהיה מלך הקבלנים והגנרלים והתגלה כעידום" במילי אלה. כעבור זמן כתב אותו קניוק כמוסף ענריב. "סופשבוע" בדיוק את ההיפוך לתומרקין. מה קרה בין זה לזה שגרם לו שישנה את דעתו בצורה כל כך קיצונית? ואפשר להוסיף עוד ועוד, כמעט כלי סוף. במוסיף תרבות, ספרות, אמנות של ידעווח אחרווח (25.1.85) פירסם המשורר שימיעון צמרת כתביהאשמה בשם "אין בית-יסוד

בגוף האשה ככרכוש, כמעין "מקצצה" המשרתת את הגבר, את תאוותיו ויומרותיו הרוחני-זית... האליטיסטיות.

ידידי רתח מזעם ודווקא משום שיומיים קודם לכן הגיע מן החוף המערבי (של ארצות-הברית) - כיצד אומר ר' טוני קרטיס: כשאני אומר - תני לי את "החוף", אל תשאלו את זה, בראש נקי ותף מכל תרבות, או, להבדיל, ממנוני גאז ועשן (בשעתו חטף אחד מאלה אם ב-כינוי ישידי" בראשו, בעת הפגנה בגדה). אם בוויקטוריה ואלברט נפלה שלהבת - מה יגידו אזובי המערבה-התיכון?

הרי זו הברבריות החדשה, המחופשת ומוסד ווית כתרבות, כביקורת, כהומאניזם ומאבק צורקי סכנתה אינה פחותה, ואולי אף עולה על הסכנה שבמצ'אויזמו והמצ'אויזמו, אשר בדרך כלל אין לו יומרות אמנותית, פרט אולי ל-כיס פאלוגיה" שבצר בתחום הספרות, שם יש עדיין לבעלי הפאלוס, אותם פרעונים שתקנים עשויי גרניט, על שרביטיים ואנכי" הם, מישקל לא מבוטל, מ-אדס" ועד "יואל" (עמוס עוז) ועד בכלל.

על האינטימאדה מיעטנו לדבר; פרט אולי למסקנה המסקנית המתבקשת מאליה: נחוץ חלק גדול, רחבי-מידות, אשר מבקרו ניתן יהיה להשליך החוצה את כל הוויכוחים המפורסמים והמייגיעים על בעיית הבחירה, עם נבחר, עם סגולה, כן ולא, בתנאי ש, וכינצא בזה, וגומר. מי שיורה בילדים ובילדות ובזקנות, בנות 70 פגע, יירס גם את הביקריה הו שהרירה שינה מעיניהם של חכמי ברלין רדר שלי.

נפרדנו בסוהו, ליד בר שהמצרית בו, כך מספרים, היא צאצאיתו של קרופטיקין. אולי גם לכך יש משמעות.

מיכתבים לרף חדש

על ביקורת

ומבקרי אמנות

בהמשך לרשימתה של נעמי הרירוק על דבריה של דליה מנור בהארץ על הציירת אביבה אורי (העולם הזה 27.9.89).

מי שרוצה ולא רוצה הוא מבקר-אמנות (ספרות, מוסיקה, תיאטרון וכו'). דליה מנור אינה היחידה שבוה אמנים. השאלה הקובעת היא זו שאותה שאל במוסף לספרות של מעריב הציירה-הסופר שלמה גרסון (11.3.88): למי זכות הביקורת? למי הזכות לתת ציונים לסופר, צייר, פסל, שחקן וכו'? ובאמת: למי? לדליה מנור? צלמי ליונה פישרין? לאדם ברוך? למארק שפס? לשרה ברייטברג-סמל? לגידי עוז עפרת? ליגאל צלמונה? מאיפה לקחו את הזכות?

למשל:

(1) גידעון עפרת סיפר לסלי רפפורט (מבקרת אמנות?) בדבר, שרצה להיות צייר אבל מכיוון שלא הצליח נעשה... מומחה לאמנות. השאלה היא אם צייר גרוע, לפי עדותו של עפרת עצמו, מסוגל להיות מומחה טוב לאמנות. האיש הזה לקח לעצמו, מי יודע מאיפה, את הזכות לתת ציונים לאמנים יוצרים.

(2) יגאל תומרקין אומר שמבקר-האמנות (??) אדם ברוך "גיוון" מעיתונים אמריקאיים: שכל מה שאדם ברוך כתב עד היום על אמנות ואמנים בישראל מבוסס על... במארים על אמנות במגאזינים אמריקאיים. מאיפה לקח אדם ברוך את הזכות לתת ציונים ולדרג אמנים יוצרים? מהמגאזינים אמריקאיים?

(3) יונה פישר מוסר בחוברת מוסיאון מאוגוסט 1980, שהתחיל את הקאריירה שלו בשלבים "התחתונים". הוא עסק בסיודר רפרודוקציות במוסיאון בצנאל. משם עבר לעיתון ולסרוב שבו כתב... ביקורות? אמנות! מאיפה לקח זה את הזכות לתת ציונים לאמנים יוצרים? מסיודר רפרודוקציות? וב-סוף הוא אומר (מילה במילה): "כשאני נתקל

או אפילו מישקלי ליגה, עוד לפני שהקימו תומות סביב המיגרשים בערים או במושבות השרון, מתקשה להבין את התופעה הזו. מיג'רש הספורט האנגלי המגולח בקפידה, המסר מן בקווים או כחריצים רקים וישרים, יוצר מראש תחושה שכאן מדובר במשהו אחר.

במיוחד בטנים. ההקפדה על הכללים והחרקים, כל הניצבים והשופטים למיניהם, בכליך רים וירוקים ובעניבות תאומות הבעה חמר רתיסטר, כאילו מרוכב כאן במישפטי מסוג כרגו! אתה תופש לפתע, בשעה שאתה מאזין לקריין הבריטי המאופק, המרסן על התלהברתו בכל כוחו, כי המישקל הזה, התחרות הזאת, שהכל צופים בה בדריכות כה רבה, אינם אלא סובלימציה, או עידון, של יצר-הרצח. ומשום כך יש לכללים ולחוקים ולטימון הקפדני של תחומיה-הגלגש משמעות כה רבה. הספורט הזה, כמו הלחמת השורים לספרדי, הוא מחד זה סימלי מטאפיסי, בעל משמעות פולחנית, דתית באופיה, שבו תברה הוגנת את הישגיה, ובמקביל הוא נתון פורקן ליצרים הרצחניים שלה, למרוסנים הטיב על ידי מערכת של חוקים ותקנות. האיוון הוא בין אותם "חוקים", מחד, והתקפנות משולחת-הרסן של כל שח המנסה להכניע את זולתו בעורמה, בסוג זה או אחר של תכסנות, מאידך גיסא. המתח שבין האיסורים הנוקשים והחופש להונות את היריב הוא היוצר את "ההגאה האמנותית", סימורה-השיער, אצל ההמון המרוסן, גילגולו של ההמון הרומי שצפה במישחקים מסוג אחר.

לא הייתי נחפו עכשיו, לאור ההכרה הזו, להסיר את הכובע לפני אותם קאפיטאנים גרועים מעמק התמוה, במין מהווה סוציולוגית, על השתמחותם הפולחנית בדמוקרטיה-הבריטית הגדולה, אך אולי יש בהכנת התופעה הזו מעין תשובה או מענה למי שציפיותיו ממה שמכונה המונים או חברה חורגות ממידתם של אלה.

דבריות מוסיאון

אחת לכמה שנים אני נפגש עם ידידי הור-תיק א.ז. נפגשנו בהרצה-צופים ובפאריס, בתא המעצר של מיסטרט אשקלון (כ"ב, 74), בעיקבות ההפגנה נגד ההתנחלות הפורעה הראשונה של גוש אמונים: אז כאשר ניתן היה עדיין לעצור את הנחשול... אבל העיתונות היועקת עכשיו "פאסיטיים" התעלמה מהפני נתנו כמעט לחלוטין, אולי בצדק, היינו רק כמה עשרות... באחרונה, לפני שבועיים, נפגשנו בתערוכה של צלמי ויימאר שבמכון גתה בלונרן. בבעס זו תערוכה של אובוסט זאנר, אחר הצלמים הבודדים שהיו אינה רוערת בשעה שהיא מצמידה לו את התואר "גדול". אחר-כך ישננו ב-בראסרי" שבפולקה, אות-לים "ברושט" - שאנו אלא שישיליה, מת' בוננים בשיוויוד-נפש מעושה כטיפוסים שני-תן לפגוש במקום כזה: היא רקה וישרה - כמו אגרסת של לוקס ריי; הוא, סועד כשקד-נות מאופקת, בתנועת אשיות, מסוגגנות, אשר בנוסף לאופי האפיקורי, הרוחה, ניכר בהן שמץ של אכזריות מחושבת, פרוורטיה, כשל גמל-שלמה.

ויימאר - ההשוואות הגרושות... הראשון שהעלה זאת היה, כמדומני, פרופסור להיס' סוריה שנפטר לפני שנים אחדות. בראיון שהעניק לכתב הגארדיאן בארץ, בראשית ה-עשור הזה, טען כי בנפות אשיות, ניהוח ויי-מאר". על כך הגיב עקיבא ארנסט סימון בהר-ג'ידי נמרץ ובקריאה הייקית: "אף! אבל הרי בווימאר היתה תרבות!"

ובאנגליה? באירופה? במוסיאון על-ישם ויקטוריה ואלברט ביקרנו לאחר מכן בתערך-כה על גוף האשה, השם נראה מבטיה, אולם למרבה הפלא זו היתה תערוכה פמיניסטית, תערוכה של בעלי-מדעווע "עכשווית", תע' רוכב ממטרחה להחכים את המבקר שובניט' טי-דקדנטי ולהראות לו בעליל שפיקאסו ו-פנטאוס" הם היינרדך: שניהם מתבוננים